

**MIKC
Latgales Mūzikas
un Mākslas
vidusskola**

**Rēzeknes Mākslas
un dizaina skola**

Seminārs - 23.10.2023.

**Koka rotaļlietu izgatavošanas
tehnoloģija, vēsturiskais mantojums, aktualitāte lietotājam**

Pedagogu profesionālās kompetences
pilnveides A programma

Restaurācijas izglītības
programmas vadītājs

Andris Anspoks

- Pieredze
Produktu dizains (koks),
Restaurācijas izglītības
programma

Semināra uzdevumi:

Sniegt ieskatu profesionālās ievirzes vizuālās mākslas izglītības programmas pedagogiem par pašdarinātam vai amatnieku izgatavotām tradicionālām rotaļlietām un spēlēm ar kādām spēlējušies bērni Latvijā, iepazīstināt ar rotaļlietu pagatavošanas tehnikām , materiāliem un MIKC LMMV Rēzeknes Mākslas un dizaina skolas pieredzi rotaļlietu dizaina izstrādes un pagatavošanas jomā.

Dažādos laikos katrai tautai bija sava koka rotaļlieta, ar savu nacionālo atribūtiķu. Gandrīz katrai tautai ir kāda koka rotaļlieta, kas simbolizē kultūru un ir saistīta ar valsti. Dažādu tautu rotaļlietas izceļas pēc raksturīgajiem sejas vaibstiem, gleznojuma vai apģērba, piemēram: krievu ligzdojošā lelle, japāņu kokeši lelle.

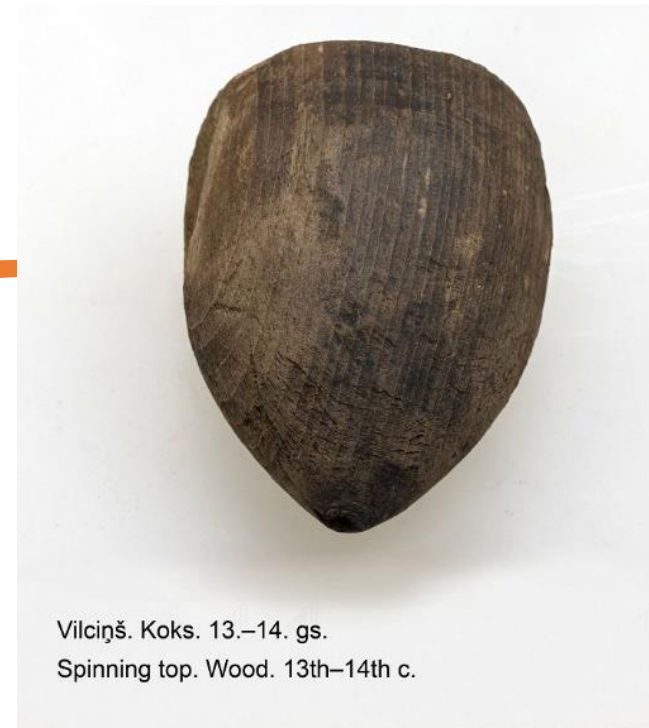
Dažādu indiešu
cilšu rotaļietas,
Āfrikas un
Eiropas
rotaļietas.

Senās rotaļlietas no Ēģiptes drupu izrakumiem liecina, ka bērniem bija visai dažāds koka rotaļlietas vairums: krāsotas bumbiņas, virpuļi, lelles un velkamās rotaļlietas. Sastopami arī dažādi koka dzīvnieki, kam bija kustīgas daļas, piemēram, tīģeru un krokodilu žokļi.

Antīki franču vilciņi 1440./1450, Krāsots koks

Vilciņš. Koks. 13.–14. gs.
Spinning top. Wood. 13th–14th c.

Jāpāņu vilciņi

Koma jeb vilciņi Japānā ir sen populāra rotaļlieta. Tie datēti ar 8. gadsimtu, Japānā nonākot caur Komu, Korejas pussalā, no tā viņi ieguva savu vārdu. Pārlūkojot šo vilciņu galeriju, var sajust *komas* lielisko mākslinieciskumu un dažādību.

Koka rotaļlietu izgatavošanas uzsāka vācu rotaļlietu ražotāji ap 1700. gadiem. Koka rotaļlietas galvenokārt tika izgatavotas tuvojoties īpašiem svētkiem, piemēram, Ziemassvētkiem. Rotaļlietas tika darinātas ar rokām. Vācu rotaļlietu ražotāji bija tie, kas uzsāka izgatavot lelles un dzīvnieku figūras un uzsāka to izplatību Eiropā.

18.gs angļu koka lelles dēvē par karalienes Annas laika lēllēm, lai gan viņas valdīšanas laiks beidzās jau 1714.gadā. Šīs lelles bija meistarīgi izgrieztas no koka, izkrāsotas un skaisti tērptas. Aptuveni 30 lelles saglabājušās pat no 16.gs. beigām.

Женскія и мужскія фигуры. Игрушки сѣверныхъ губерній.

Cilvēka figūriņas – ziemeļu tautu rotaļlietas

- Senākās lelles tika izgatavotas no pieejamiem materiāliem, piemēram, māla, akmens, koka, kaula, zilonkaula, ādas vai vaska. Arheoloģiskie pierādījumi liecina, ka lelles ir galvenās kandidātes uz vecāko zināmo rotaļlietu.

Koka aira lelles ir atrastas Ēģiptes kapenēs, kas datētas ar 21. gadsimtu pirms mūsu ēras.

Vissenākais piemērs *koka rotaļlietām* ir meklējams senajā Ēģipte.

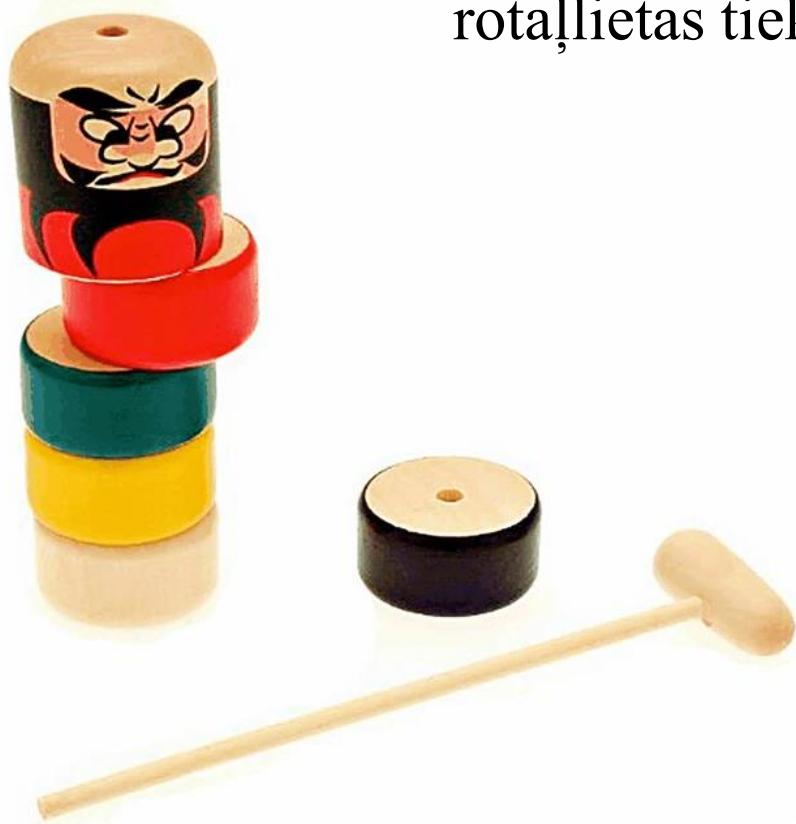
Arheologi ēģiptiešu kapenēs ir atraduši daudzas koka lelles, taču lielākā daļa no šīm figūrām tika atrastas ar iegravētiem reproduktīviem simboliem un pēc mūsdienu ekspertu domām, iespējams, tās nebija paredzētas rotaļām, bet gan rituāliem.

Koka "aira lile" no

Vidējās karalistes (apm. 2030.–1802.gads p.m.ē.)

Rotāļlietas ir katra bērna dzīves svarīgākā sastāvdaļa, un bieži rotāļlietas tiek «ievērpta» tās valsts kultūra, tradīcijas un uzskati.

Japāna-Koka Daruma Otishi rotaļlieta Šī koka rotaļlieta sastāv no piecām daļām kuras var salikt vienu otrai virsū, tām virsū atrodas galvenā daļa - *daruma*. Spēles mērķis ir izmantot āmuru, lai pa vienam izsistu zem *daruma* esošās detaļas, neapgāžot *darumu*.

Vēl viena japāņu, un sabiedrībā plaši pazīstama, rotaļlieta ir *kendama*.

Spēle pamatā tiek spēlēta, mētājot bumbiņu un mēģinot to noķert kādā no kausiem vai trāpīt ar bumbu uz nūjas smaili.

Lai gan tas var izklausīties vienkārši, ir daudz īpašu paņēmieni, kā to var izdarīt.

Senākā koka rotaļlieta bija grabulis!

Grabuļi ir pirmajā vietā to rotaļlietu sarakstā, kuras pastāvēja pirms 3000 gadiem. Pats aizraujošākais ir tas, ka pat ar milzīgo tehnoloģiju attīstību grabuļīši joprojām ir tikpat populāri agrā bērnībā kā toreiz!

Koka miniatūras, piemēram, leļļu namiņi un teātri, kļuva populāri 19. gadsimtā, tāpat kā rotaļu koka karavīri. Daudzas koka rotaļlietas, tika krāsotas un apgleznotas ar rokām spilgtās, košās krāsās. Koka vilcieni ar koka sliedēm bija viena no visvairāk pārdotajām rotaļlietām šajā laikmetā.

Koka vilcieni

1890. gadā krievu amatnieks Vasīlijs
Zvjozdočkins
izveidoja daudziem zināmo Matrjoškas lelli

- no koka izdobta parasti 16—17 centimetrus
augsta lelle, kas sevī ietver tādu pašu tikai
mazāku lelli,

savukārt mazākajā lellē – vēl mazāku lelli un
tā tālāk.

Šīs lellītes
parasti ir apgleznotas krievu kultūras motīvos.

Pašdarinātas rotaļlietas

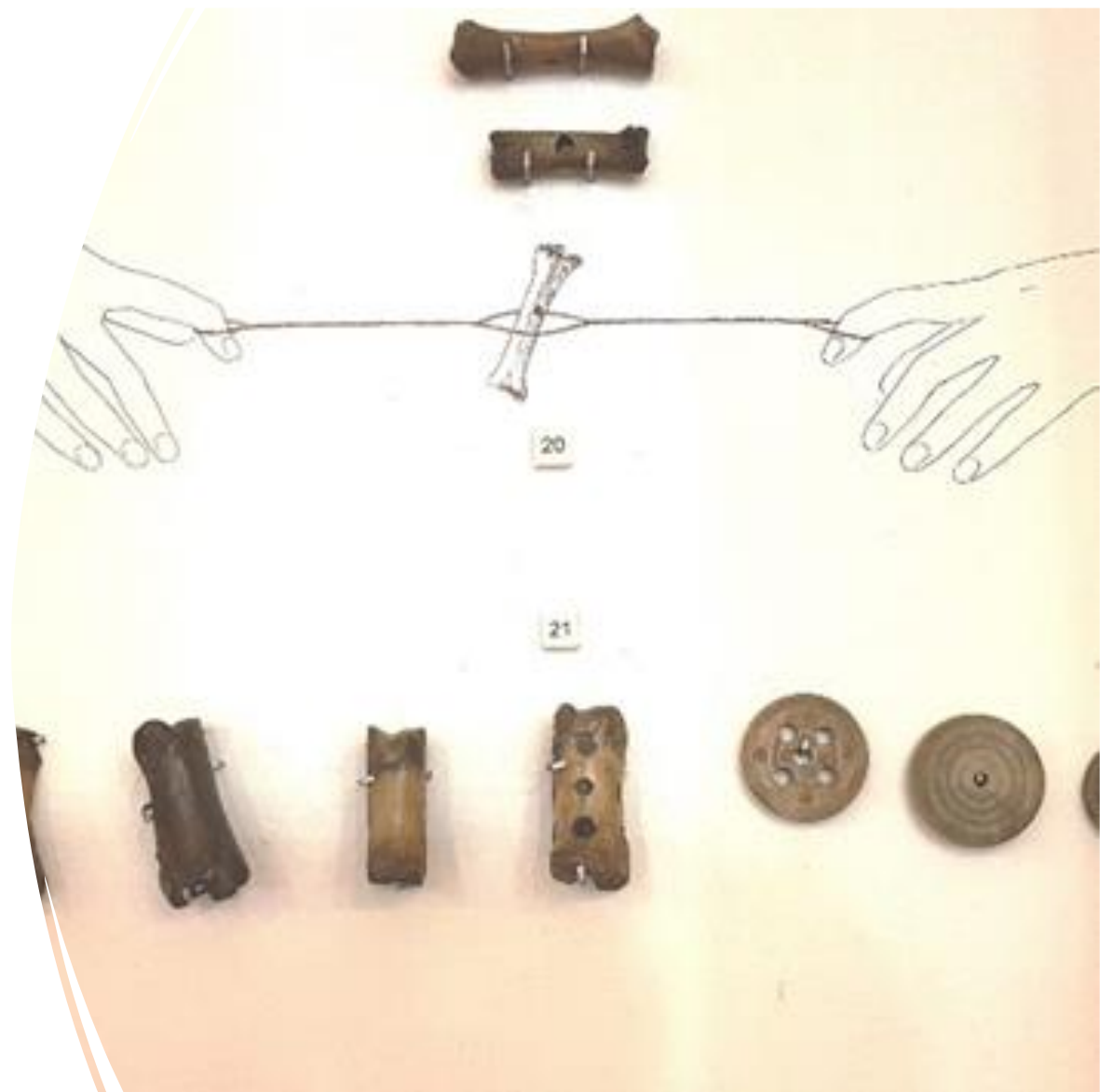
Ja rotaļlietas iegādāties bija sarežģīti, bērni tās gatavoja paši.

Ļoti populāra rotaļlieta bija rūcenis (arī dūcenis, džingulis), ko gatavoja no diega un lielas pogas (vai koka ripas, kaulu ar vidū izurbtu caurumu). Tā izklaidē un izglīto kinētikā skolas vecuma bērnus.

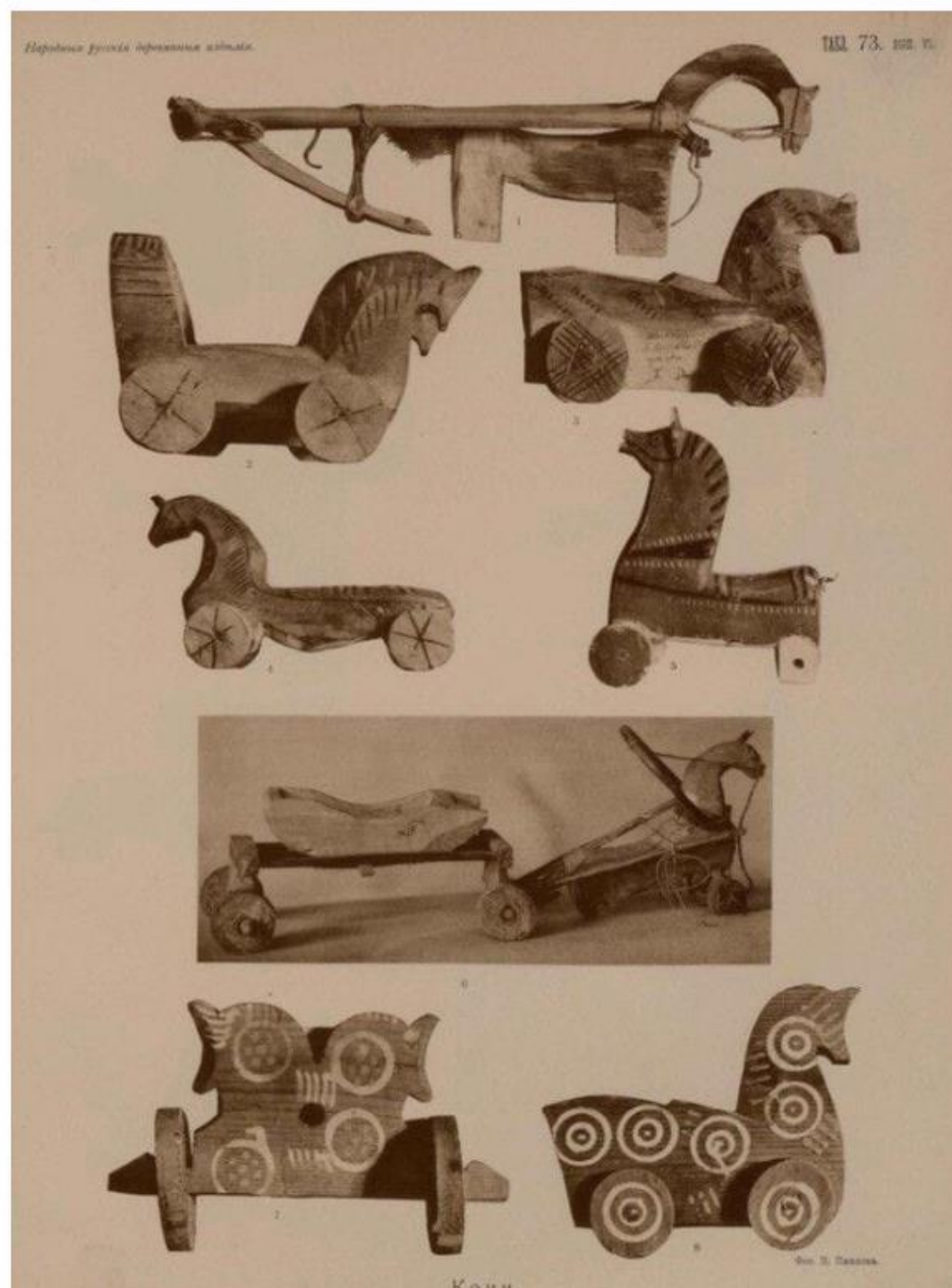
Auklu ar koka ripiņu tās galā sagriež, ritmiski pavelk un atlaiž, satuvinot un attālinot rokas vienu no otras.

Ripa rotē ap savu asi un izdod rūcošas skaņas.

Mērķis ir noturēt ripas rotēšanas ritmu un neļaut tai apstāties.

AR ROKĀM
DARINĀTAS KOKA
ROTAĻLIETAS

Vilciņš – izrauj
aukliņu vai iegriež
ar pirkstiem un tas
aizskrien dūkdams.

Lattu vilciņš – Indija

vilciņš -Krievija

Kamēr rotaļlietas ir pastāvējušas, tās ir atspoguļojušas kultūras, kas tās radīja. Tās atspoguļo ģērbšanās veidus, aktivitātes, nodarbošanos, sociālos standartus un apstākļus. Attēlo arī to laiku izgudrojumus - laivas, riteņus, lidmašīnas un citus transportlīdzekļus. Rotaļlietas parāda pasauli, kurā mēs dzīvojam.

18. gada beigas / 19. gada
sākums gruzīnu
šarnīrveida rotaļlieta, ar
auklu velkams suns,
tautas māksla

Agrīnais 20.gs., krāsota koka rotaļlieta
– autobuss

Lai gan mūsdienu sabiedrībā pārsvarā ir sastopamas tehnoloģiskas un elektriskas rotaļlietas, mūsdienās koka rotaļlietas ir sastopamas tradicionālo rotaļlietu veikalu plauktos, šis bērnības klasiskais šarms un pievilcīgums ir saglabājies un nostalgija ap koka rotaļlietām daudziem kalpo kā tradīciju un mantojuma elements ģimenēs.

Takeuma jeb ķekatas ir divu bambusa nūju komplekts ar pēdu balstiem. Lai gan mūsdienās rotaļlieta ir daudz retāk nekā agrāk, *takeuma* joprojām tiek izmantota dažādos svētku pasākumos.

Puzle tika izgudrota 1767. gadā,
lai palīdzētu bērniem apgūt ģeogrāfiju.

Ūras galda spēles komplekts,

(2600.g.pmē.-2400.g.pmē)

Britu muzejs

Diabolo, jeb ķīniešu yoyo ir izaicinoša, taču jautra prasmju rotaļlieta. Kad *diabolo* griežas, tas balansējas uz auklas, kas piekārtā starp abām nūjām. Atkārtoti mēģinot izpildītājs var cilpot, lēkt, apgāzt, mest, noķert utt.

Koka rotaļlieta,
Zirdziņš,
no Karanis
pilsētas Ēģiptē
(1.-4. gadsimts
p.m.ē.)

Rēzeknes Mākslas un dizaina skola
Produktu dizains (koks), Restaurācijas izglītības programma

Paldies par uzmanību!

MIKC LMMV

**Rēzeknes Mākslas un
dizaina skola**

**Retaurācijas nodaļas
vadītājs
Andris Anspoks**

